

Anoushka Boet

Op maandag 14 april werd voor de eerste keer de Marie Kamphuis Prijs uitgereikt. Deze twee-jaarlijkse prijs is door de Marie Kamphuis Stichting (MKS) ingesteld om een vernieuwende en overdraagbare maatschappelijk werk methodiek in het zonnetje te zetten. Dit jaar besloot de MKS de prijs toe te kennen aan Janny van Heerbeek en Wil van Duuren voor hun meidenwerk bij Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland en voor het draaiboek voor incestverwerkingsgroepen voor meiden dat zij hebben ontwikkeld. Maatwerk sprak met de winnaars.

Confronterend, maar ook veilig

Meidengroepen rond seksueel geweld

Janny van Heerbeek en Wil van Duuren zijn zowel de bedenkers als begeleidsters van verwerkingsgroepen voor meiden die seksueel misbruikt zijn. Ze leerden elkaar halverwege de jaren tachtig kennen in het Goudse Samenwerkingsverband Incest & Seksueel Geweld (SIS). Janny was als maatschappelijk werkster vanuit de vrijwillig ambulante jeugdhulpverlening bij het SIS betrokken. Wil nam als ervaringsdeskundige vanuit de Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling (VSK) deel aan het samenwerkingsverband. In het begin waren er veel vooroordelen over en weer. Wil: 'In de ogen van veel leden van de VSK - allen slachtoffer van seksuele kindermishandeling - deugde de reguliere hulpverlening niet. Tegelijkertijd vroeg de reguliere hulpverlening zich af of slachtoffers zelf wel in staat waren goede hulpverlening te bieden.'

In het SIS leerden beide partijen elkaar beter kennen. *Groeiend wederzijds respect maakte verdere samenwerking mogelijk.* Vanuit het besef dat groepswerk een goede aanvulling zou zijn op individuele hulpverlening aan meiden met seksueel misbruikervaringen, besloten

Janny en Wil te starten met een groep voor deze meiden. Als doel formuleerden ze: erkenning en herkenning krijgen van lotgenoten, seksueel misbruik bespreekbaar maken en het een plek leren geven in je verleden, ontmoeten van leeftijdgenoten, doorbreken van isolement, leren contact te leggen, plezier met elkaar maken, taken van de adolescentie weer oppakken of blijven doen, naar de toekomst kijken, nieuwe uitdagingen aangaan en leren afscheid nemen. Ze konden elkaar snel vinden in de opzet van het programma. Ervaringsdeskundigheid en reguliere professionaliteit werden hierbij bewust gecombineerd. 'Vanuit de VSK was al bekend dat groepswerk een hele goede formule was. Het meidenwerk en de vrouwenhulpverlening gebruikten we als methodieken bij het maken van een raamwerk voor de meidengroep,' aldus Wil van Duuren. Humanitas/Jeugd en Gezin (een voorloper van Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland) besloot om naast Janny die al voor deze instelling werkzaam was, ook Wil voor een aantal uur per week aan te stellen voor het opzetten en begeleiden van de groepen. De eerste groep ging in 1990 van start.

Verfijnd

Al werkend hebben Janny en Wil de afgelopen twaalf jaar hun methodiek steeds verder verfijnd. De uitgangspunten van de meidengroep zijn hetzelfde gebleven, de methodiek en werkwijze is in de loop van de jaren verder uitgewerkt en aangescherpt. De meidengroep is bedoeld voor meiden van 13-18 jaar, die te maken hebben gehad met seksueel geweld. Het kan gaan om meiden die seksueel misbruikt zijn door verwanten, vertrouwenspersonen of leeftijdgenoten en soms worden meiden toegelaten die door een onbekende zijn aange-rand of verkracht. Er kunnen zes tot acht meiden deelnemen aan de groep. Soms heeft een jongere naast de groep ook individuele hulpverlening. De groep komt 1,5-20 keer bij elkaar op een vast tijdstip in de week. De bijeenkomsten duren meestal twee uur. Vaste programmaonderdelen zijn 'een rondje goed en nieuw' waarin iedereen een gebeurtenis uit de week ervoor vertelt die goed of nieuw was, een terugblik op de vorige keer, een thema en een afsluitingsronde onder het motto 'hoe ga je weg'.

Janny van Heerbeek: 'We maken gebruik van verschillende werkvormen, zoals spel, praten, bewegen, schrijven, tekenen en lijfwerk. Elke week staat er in de groep een ander thema centraal. Zulke thema's zijn bijvoorbeeld: kennismaking, socialisatie, bespreekbaar maken van seksueel misbruik, gevoelens, het vertellen van het eigen misbruikverhaal en seksualiteit.' Voordat de groep start, vindt er met elke deelnemer een kennismakingsgesprek plaats. 'We weigeren zelden iemand. Er zijn maar drie criteria voor deelname aan de groep: het seksueel misbruik is gestopt, je hebt de intentie om naar verhalen van anderen te luisteren en je hebt de intentie om erover te praten. De meeste meiden voldoen hieraan en stappen in de groep, ondanks dat ze het doodeng vinden.'

Confronterend

'In de groep combineren we een veilige sfeer met het lef om moeilijke thema's rond seksueel misbruik aan te snijden. Dit werkt goed', aldus Janny. 'De eerste vier bijeenkomsten staan in het teken van kennismaking. Tijdens de eerste - vaak spannende - bijeenkomst wordt iedere deelnemer kort geïnterviewd over het seksueel misbruik. Tijdens dit interview stellen wij vragen als: wie heeft je misbruikt, hoe oud was je, hoe is het gestopt, wie wisten ervan, wie steunt je. Door het misbruik meteen bespreekbaar te maken wordt het eerste

Zuiverend

Drie meiden over de betekenis die de groep voor hun verwerkingsproces had:

- *'Ik werd door de groep geprikkeld, uitgedaagd, begeleid, getroost en gesteund. De herkenning en erkenning over en weer werkte zuiverend. Ik vond in de groep woorden voor iets waar ik voorheen geen woorden voor had.'*
- *'Ik ben niet zo zeer positiever als wel breder gaan denken. Alles heeft voor mij nu meer waarde en mijn gevoel is uitgebreider geworden.'*
- *'Ik weet nu dat ik niet de enige ben...'*

De jury over de meidengroep incestverwerking:

- *'Een interessant initiatief. In eerste instantie leek ons dit een wijder verbreid type initiatief te zijn, maar uit nadere informatie bleek dat zeer beperkt te zijn. Het voldoet aan een duidelijke behoefte en het zit goed in elkaar, zij het dat het methodisch nog wat verder uitgewerkt zou kunnen worden.'*

Meer informatie over de meidengroep en het boek 'Meidengroep, draaiboek voor hulpverlening aan slachtoffers van seksuele kindermishandeling' zijn te krijgen via Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland (Wil van Duuren), telefoon (0182) 573933, e-mail wild@j.zorgdenhaag.nl.

taboe al doorbroken. Een eerste herkenning vindt plaats. In de volgende drie bijeenkomsten wordt op verschillende manieren aandacht besteed aan de verwachtingen die bij meiden aanwezig zijn, de steun vanuit de omgeving en het zelfbeeld van de meiden in de groep. Elke deelnemer maakt in de vierde bijeenkomst een definitieve keuze om door te gaan of te stoppen. Onze ervaring is dat deze keuzemogelijkheid meiden motiveert om door te gaan.'

Wil: 'Na de vierde keer wordt er een start gemaakt met het vertellen van het verhaal over seksueel misbruik. Iedere keer staat één verhaal centraal. Over het algemeen zijn dit zware en spannende bijeenkomsten zowel voor degené die het verhaal vertelt als degenen die het verhaal aan horen. Voor hen is het vaak heel confronterend en herkenbaar. Daarna ontstaat er meestal een gevoel van opluchting: het verhaal is eindelijk een keer helemaal

verteld, er is geluisterd en er is serieus op gereageerd. Als alle verhalen verteld zijn, liggen er vaak nog thema's waaruit de groep een keuze kan maken, bijvoorbeeld tevredenheid over je eigen lijf, de rol van moeders en aangifte. Vaak wordt de groep met een gezamenlijk etentje op een positieve manier afgesloten.'

Lachen

De bijeenkomsten gaan over heftige en moeilijke onderwerpen. Janny en Wil benadrukken echter dat er ook heel veel gelachen wordt. 'Ondanks de zware problematiek is het een gezellige groep. Juist omdat het seksueel misbruik mag bestaan.' Elke groep is weer anders. Maar meiden hebben, zo is Janny en Wil duidelijk, altijd iets aan de meidengroep. Janny: 'Voor meiden betekenen de meidengroepen de doorbraak van hun isolement. Altijd hebben zij het gevoel gehad dat ze de enige waren. In de groep blijkt dat dit niet zo is en dat hun verhaal door de andere meiden serieus genomen

Jongeren zijn groeps mensen

wordt. Alleen dat al werkt.' Het is opvallend dat de meidengroep weinig uitval kent, ondanks de minimale eisen en de keuze om in de vierde bijeenkomst te kiezen voor stoppen of doorgaan. Zelf verklaren ze dit als volgt: 'Jongeren zijn juist groeps mensen en leren veel over zichzelf en leeftijdgenoten in het groepsproces. Verder is het altijd zo geweest dat de groep een enorme impact heeft binnen de Goudse hulpverlening. Iedereen weet van de groep. De betrokkenheid bij onze meidengroepen zorgt ook voor een goede verwijzing van meiden naar onze groepen. En wij laten zien dat deze zware problematiek, waar velen niet goed raad mee weten, binnen het maatschappelijk werk thuishoort.'

Lef

Om anderen van hun kennis en ervaringen te laten profiteren hebben Janny en Wil hun methode op papier gezet. Het draaiboek voor hulpverlening aan slachtoffers van seksuele kindermishandeling verscheen in 2001. Maatschappelijk werkers kunnen met hulp van dat draaiboek een eigen meidengroep starten. 'Ervaring is niet nodig. Lef en feeling met groepswerk, pubers en seksueel geweld is voldoende. Daarnaast is noodzake-

lijk dat een hulpverleningsinstelling het initiatief ondersteunt en voor tijd, ruimte en financiering zorgt', aldus Wil.

Ze betreuren het dat het maatschappelijk werk niet veel meer gebruik maakt van meidengroepen om meiden die seksueel misbruikt zijn te helpen. 'De hulpverlening aan meiden met seksueel geweldervaringen is versnipperd. Er is geen centraal meldpunt. Meidengroepen zijn nooit structureel. Een aantal jaar geleden bleek uit internationaal onderzoek zelfs dat er in Nederland maar vier groepen bestaan voor meiden die seksueel misbruikt zijn.'

Super

Misschien dat de Marie Kamphuis Prijs hierin verandering kan brengen. Janny: 'In de eerste plaats is de Marie Kamphuis Prijs erkenning voor heel lang en hard werken. Het geeft een bijzonder gevoel dat je dit krijgt van mensen die je niet persoonlijk kent. Daarnaast hopen we dat de prijs meer bekendheid voor ons draaiboek en het begin van meer meidengroepen betekent. De methodiek van de meidengroep is een hele krachtige vorm van secundaire preventie. Juist door jongeren te laten spreken voorkom je het isolement dat uit seksueel geweld volgt. Het bestaan van meer meidengroepen zou meer slachtoffers van seksueel misbruik kunnen helpen.' Of, zoals een deelnemster van de laatste groep tijdens de evaluatie schreef: 'Super groep. Ga er zo mee door. Kunnen jullie nog veel meiden mee helpen. Weet ik zeker!'

Anoushka Boet is redacteur van Maatwerk.